

KORT 1: KONSEKVENSER AV DISKRIMINERING

I kjernen av menneskerettighetene finner vi ikke-diskrimineringsprinsippet. Artikkel 2 i Verdenserklæringen om menneskerettighetene (1948) slår fast at: *Enhver har krav på alle de rettigheter som er nevnt i denne erklæring, uten forskjell av noen art, f. eks. på grunn av rase, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold.*

Likevel er diskriminering og rasisme fortsatt store utfordringer i samfunnet. Konsekvensene er alvorlige både for enkeltmennesker og fellesskap. Å bli utsatt for rasisme og diskriminering kan påvirke mental og fysisk helse negativt.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 1, 2, 7, 10, 16, 18, 21, 26

Mer informasjon:

- Rasisme og diskriminering (IMDI): <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/kunnskapsoversikt/rasisme-og-diskriminering/>
- FNs konvensjon mot rasediskriminering (LDO): <https://www.ldo.no/ombudet-og-samfunnet/konvensjoner/fns-rasediskrimineringskonvensjon/>

KORT 2 OG 3: FORDOMMER OG RASISME + ALL DIFFERENT – ALL EQUAL

Når vi tenker på og deler mennesker inn i grupper har vi ofte en tendens til å forenkle. Vi kan tro at personer i gruppen er mer like enn de virkelig er. Ofte kan ulikhetene innenfor en gruppe være mye større enn ulikhetene mellom grupper. Det er viktig å være bevisst på at når vi lager grupper, kan det oppstå grenser mot “de andre”. Resultatet kan bli et skille mellom “oss” og “dem”.

De psyko-sosiale mekanismene som fører til gruppedannelse kan noen ganger skape konflikt i et samfunn. Politikere og andre ledere kan definere noen grupper som “de andre” for å få støtte til sine politiske prosjekter. I all krig og konflikt brukes skillet mellom “oss” og “dem” av politiske grunner. Dette kan føre til stereotyper, fordommer, diskriminering og brudd på menneskerettighetene.

Det er viktig å være bevisst på de mekanismene som gjør at vi tenker på og deler folk inn i grupper. Selv om vi mennesker deler noen av de samme egenskapene eller kjennetegnene, er alle personer komplekse og unike. Prøv alltid å se individet istedenfor kun gruppen.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 1, 2, 7, 10, 16, 18, 21, 26

Mer informasjon:

- Definisjon fordom: https://snl.no/fordom_-_psykologi
- Hvordan kan du være en god antirasist? (Redd Barna): <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/rasisme/>
- Tema-rasisme (NRK): <https://tv.nrk.no/serie/tema-rasisme/sesong/1/episode/3/avspiller>

KORT 4: YTRINGSFRIHET

Selv om ytringsfriheten er fundamentalt viktig, bør den noen ganger begrenses. Dette gjenspeiles i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner. Konvensjonene beskytter

ytringsfriheten, men gir statene mulighet til å begrense denne friheten i enkelte situasjoner og under visse omstendigheter.

For eksempel anerkjenner artikkel 10 i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen at ytringsfriheten ikke er absolutt, men at det kan være nødvendig å begrense ytringer som har skadelige og destruktive virkninger. Dette kan for eksempel være ytringer som krenker privatliv og familieliv; som diskriminerer sårbare grupper; som oppmuntrer til vold og terrorisme, som er pornografiske og kan skade barn og unge; som avslører statshemmeligheter; eller som har annen negativ innvirkning på enkeltpersoner, staten eller samfunnet for øvrig.

Ifølge artikkel 10 skal imidlertid eventuelle restriksjoner være i henhold til loven og ansees som nødvendig i et demokratisk samfunn. Det underliggende argumentet er at siden ytringsfrihet er en så grunnleggende demokratisk verdi, må det være vektige grunner for å sette den til side.

En viktig del av ytringsfriheten er retten til informasjonsfrihet, det vil si å fritt motta andres ytringer og søke ulike typer informasjon.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 19

Mer informasjon:

- Hvor går grensene for ytringsfriheten (NIM): https://www.youtube.com/watch?v=ANWeb_v1wMU
- Hva er hatytringer?: <https://www.bufdir.no/likestilling/hatytringer/hva-er-hatytringer/>

KORT 5: DELTAGELSE I DEMOKRATIET

Ifølge artikkel 12 i barnekonvensjonen skal barn som kan danne seg egne synspunkter, ha rett til å gi uttrykk for disse synspunktene i alle saker som angår det. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i forhold til dets alder og modenhet. Artikkel 12 kalles ofte konvensjonens demokratiartikkel. Barnet utvikler seg gradvis, og bør derfor «øve» seg på å uttrykke sine synspunkter og bli lyttet til fra tidlig alder.

Selv om unge mennesker ikke har stemmerett, er det mange andre måter de kan påvirke samfunnet på. De kan de skrive artikler, delta i organisasjoner og elevråd. Eksempler på unge mennesker som har påvirket samfunnet: Greta Thunberg, Claudette Colvin og Louis Braille.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 19, 20, 21

Mer informasjon:

- Hvordan få unge til å delta mer i demokratiet (OsloMet): <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/hvordan-unge-delta-mer-demokratiet>
- Si;D Aftenposten: <https://www.aftenposten.no/meninger/sid/>

KORT 6: ALDRI MER!

Grusomhetene under andre verdenskrig førte til opprettelsen av De forente nasjoner (FN) i 1945. Nazistenes systematiske diskriminering og drap på jøder, rom, homofile og flere andre

grupper dannet bakteppet for statenes beslutning om å utarbeide Verdenserklæringen om menneskerettighetene (1948). Erklæringen gjelder for alle FNs medlemsland.

Millioner av mennesker ble drept under Holocaust. Bildet viser Snublesteiner, små plaketter til minne om ofrene for naziregimet. Flere enn 75 000 av disse steinene er plassert i gater på tvers av byer i Europa.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 1, 2, 3,18,19

Mer informasjon:

- Snublesteiner: <https://www.snublestein.no>
- Holocaust (HL-senteret): <https://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/Ulike%20folkemord/folkemord-under-nazismen/holocaust/>

KORT 7: LHBT +

LHBT+ er en forkortelse for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, pluss personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling/interkjønnpersoner, queerpersoner/skeive og andre personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet.

Personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet kan oppleve diskriminering og hatmotivert vold. FN har bekreftet at seksuell legning og kjønnsidentitet er inkludert blant forbudte diskrimineringsgrunnlag under internasjonal menneskerettighetslov (Kilde: [Free & Equal](#)). Likevel er homofili kriminalisert i 64 land (kilde: Amnesty).

Ofte kan nyvunne rettigheter og friheter kolliderer med konservative tradisjoner i enkelte land og kulturer. Fordi mennesker ofte finner trygghet i det vante, kan samfunnsendring ta lang tid. Det å venne seg av med diskriminerende tradisjoner og akseptere nye måter å gjøre ting på, er ikke gjort i en håndvending. Ser vi tilbake i historien, er det lettere å se at kulturer utvikler seg. Det er mange eksempler på at diskriminering og skadelige tradisjoner ikke lenger praktiseres på grunn av ny kunnskap og nye holdninger. Dette viser at vi er i stand til å endre samfunn.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 1, 2, 16, 20

Mer informasjon:

- Menneskerettigheter, seksuell orientering og kjønnsidentitet (FN): <https://www.unfe.org/wp-content/uploads/2018/10/International-Human-Rights-Law-English.pdf>
- Diskriminering av LHBT+-personer (Amnesty: <https://amnesty.no/lhbt>)

KORT 8: KJØNNBASERT VOLD

Stater som har bundet seg til FNs kvinnekonvensjon, samt Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) og den såkalte Istanbulkonvensjonen (begge Europarådet), er forpliktet til å forebygge og bekjempe kjønnsbasert vold. FN definerer kjønnsbasert vold som «skadelige handlinger rettet mot et individ basert på deres kjønn mot deres vilje». Eksempler er partnervold, voldtekt, barneekteskap, kjønnglemløstelse eller æresdrap (FN)

Ifølge komiteen som overvåker statenes realisering av bestemmelsene i kvinnekonvensjonen (CEDAW), er vold mot kvinner også en alvorlig form for diskriminering siden det hindrer kvinner i å nyte rettigheter og friheter på lik linje med menn.

De umiddelbare og langsiktige fysiske, seksuelle og mentale konsekvensene av vold mot kvinner og jenter er svært ødeleggende, og kan i verste fall føre til dødsfall.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 1, 2, 5, 6, 8, 16, 25

Les mer:

- Gender-based violence (UNHCR): <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/protection/gender-based-violence>
- Ny kunnskap om omfanget og kostnadene av vold mot kvinner: <https://www.nhri.no/2023/ny-kunnskap-om-omfanget-og-kostnadene-av-vold-mot-kvinner/>

KORT 9: MENNESKER PÅ FLUKT

En flyktning er, ifølge FNs flyktningkonvensjon, en person som «har flyktet fra sitt land og har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk overbevisning eller medlemskap i en bestemt sosial gruppe, og som ikke er i stand til eller på grunn av slik frykt ikke villig til å påberope seg sitt lands beskyttelse».

Ifølge FN er mer enn 110 millioner mennesker på flukt (mai 2023). Reisen til sikkerhet kan være farlig, og mange mennesker risikerer helse og liv.

Flyktningkonvensjonen fra 1951 og dens protokoll fra 1967 (utvidelse av konvensjonen til å gjelde universelt og beskytte alle personer som flykter fra konflikt og forfølgelse) er sentrale juridiske dokumenter som beskytter flyktninger.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 13,14

Les mer:

- Begreper (Flyktninghjelpen): <https://www.flyktninghjelpen.no/global/statistikk/begreper/>
- Flyktninger over Middelhavet (Leger uten grenser): <https://legerutengrenser.no/flyktninger/flyktninger-over-middelhavet>

KORT 10: RETTIGHETER I FENGSEL

Innsatte i fengsel og personer i varetekt har også menneskerettigheter. FN og andre har kritisert Norge for omfattende bruk av isolasjon i fengsel. Isolasjon er ifølge FN innlåsing på celle i 22 timer eller mer. Langvarig isolasjon kan utgjøre et brudd på forbudet mot tortur og umenneskelig behandling som er beskyttet gjennom en rekke internasjonale avtaler, blant annet FNs torturkonvensjon.

Retten til å ikke bli torturert er absolutt, og gjelder for alle land. Tortur kan ikke tillates under noen omstendigheter, selv om det potensielt kan hindre et terrorangrep.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 5

Les mer:

- Norges institusjon for menneskerettigheter: <https://www.nhri.no/2022/isolasjon-i-fengsel/>
- Amnesty: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/01/iceland-abusive-use-of-solitary-confinement-must-end-immediately/>

KORT 11: MOBBING

«Mobbing, nettmobbing og vold i skolen er menneskerettighetsbrudd, som krenker barn og unges rett til å leve et liv fritt fra vold» (Europarådet). Ifølge Elevundersøkelsen (2021/22) blir 5,6 % av elever fra 5.trinn til 3VGS mobbet to til tre ganger i måneden eller oftere.

Konsekvensene av mobbing er alvorlige og kan blant annet føre til depresjon, angst og andre psykiske problemer. Alle har et ansvar for å forebygge mobbing i sine nærmiljøer.

Mobbing på nett og mobil er like alvorlig som mobbing i skolegården.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 1, 25, 26

Les mer:

- Redd Barna: <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/mobbing/>
- Bekjemping av mobbing (Bruk Hue): <https://brukhue.no/hvordan-kan-jeg-bekjempe-mobbing/>

KORT 12: LIKESTILLING

Selv om likestillingen i Norge går i riktig retning er det fortsatt lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. Dette gjelder også når man er ansatt til å gjøre den samme jobben.

I 1979 ble konvensjonen om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner (FNs kvinnekonvensjon) vedtatt. Målet er å sikre likestilling over hele verden. Myndighetene skal sørge for at kvinner ikke blir diskriminert i familien, i utdanningssystemet, i arbeidslivet og på den politiske arena. Kvinner har også lik rett til helsehjelp, rett til å bestemme over egen økonomi og like juridiske rettigheter som menn.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 2, 23

Les mer:

- Kvinner tjener mindre enn menn med samme jobb: <https://www.sv.uio.no/iss/forskning/aktuelt/aktuelle-saker/2022/kvinner-tjener-mindre-enn-menn-med-samme-jobb.html>
- UN women: <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/csw61/equal-pay>
- Hva er likelønn? Likestillings- og diskrimineringsombudet: <https://www.ldo.no/jobbe-for-likestilling/i-arbeidslivet/lonn-og-arbeidsvilkar/lover-og-regler-om-likelonn/>

KORT 13: RETTEN TIL PRIVATLIV

«Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen beskytter retten til respekt for privatlivet, hjemmet og korrespondanse. Dette inkluderer beskyttelse av personvernet til meldinger, telefonsamtaler og e-poster. Myndigheter kan bare gripe inn i disse rettighetene når det er spesifikt tillatt ved lov, og med god grunn – som nasjonal sikkerhet eller offentlig sikkerhet» (Europarådet).

Retten til privatliv gjelder også for barn. Barnekonvensjonen (art. 16): «Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme».

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 12

Les mer:

- Barnevakten: <https://www.barnevakten.no/personvern-og-privatliv-for-barn/>
- Norges institusjon for menneskerettigheter: <https://www.nhri.no/rapport/ny-teknologi-og-menneskerettigheter/6-materielle-menneskerettigheter-i-den-digitale-araen/>

KORT 14: KLIMAENDRINGER

Forbrenning av fossilt brensel som olje, kull og gass er hovedkilden til klimagassutslipp. En konsekvens av disse utslippene er klimaendringer. Global oppvarming og ekstremvær har alvorlige følger for mennesker over hele verden, og påvirker realisering av flere menneskerettigheter som retten til liv, mat, helse, bolig, kultur og utvikling.

I 2015 ble verdens ledere enige om 17 globale mål for å bygge en grønnere, rettferdig og bedre verden innen 2030. Alle kan spille en rolle i å nå dem.

Relevante artikler i Verdenserklæringen: 3, 22, 25, 28,

Les mer:

- Hva kan vi gjøre?: <https://www.globalgoals.org/goals/13-climate-action/#things-to-do>